

Asia: OPH-2397-2024

Lausuntopyyntö opetushallituksen luonnokseen määräyksestä Tutkintokohtaiset terveydentilavaatimukset ammatillisessa koulutuksessa

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry arvioi lausunnossaan määräysluonnosta erityisesti kohderyhmiimme kuuluvien kehitysvammaisten ja vastaavaa tukea tarvitsevien (esim. autismikirjolla olevien) ihmisten näkökulmasta.

Yhdymme Autismiliiton ja Vammaisfoorumin näkemyksiin. Johdantotekstiin tulee lisätä maininta yhdenvertaisuuslaista ja sen mukaisesta velvollisuudesta tehdä vamman vuoksi tarvittavat kohtuulliset mukautukset. Kohtuullisten mukautusten tekemistä edellyttää myös Suomea sitova YK:n vammaissopimus. Johdantotekstistä tulee käydä ilmi, että opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä tulee aina arvioida yksilöllisesti, eikä opiskeluoikeutta voi evätä esimerkiksi pelkän vammaisuuden, kuten vaikkapa opiskelijalla olevan autismikirjon diagnoosin, perusteella. Näin toimiminen olisi selkeästi syrjivää ja rikkoisi kansallisen lainsäädäntömme lisäksi myös ihmisoikeussopimusten Suomelle yhdenvertaisuuteen ja syrjinnän kieltoon sekä kohtuullisten mukautusten tekemiseen liittyen asettamia velvoitteita. Myös terveydentilan ja toimintakyvyn arviointiprosessi (kuka arvioi ja millä osaamisella, miten arviointi käytännössä suoritetaan jne.) vaatii tarkentamista.

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yhdymme myös tältä osin Autismiliiton ja Vammaisfoorumin näkemyksiin. Uutena esteenä mukaan otettavaksi ehdotettu "kommunikointia ja sosiaalista vuorovaikutusta vaikeuttava toimintakyvyn häiriö" tulee poistaa syrjivänä tai vähintään muotoilla se muita estemuotoiluja vastaavalla tavalla, joka rajaa sen koskemaan vain vaikeimpia opiskelun tosiasiaissa estäviä kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen haasteita. Pelkkä diagnoosin tai vammaisuuden olemassaolo ilman yksilöllistä toimintakyvyn arviointia ei koskaan saa johtaa opiskelupaikan tai opintojen jatkamisen epäämiseen.

Esimerkiksi sote-alalla yleisemmin ja myös vammaisalalla työskentelee ja on pitkään työskennellyt ilman ongelmia varsin runsaasti esimerkiksi autisteja, joiden vamma yleensä toki vaikuttaa jollain tavalla heidän vuorovaikutukseensa ja kommunikaatioonsa, muttei siis läheskään aina vaikeuta sitä sillä tavalla, että se estäisi alalle opiskelun ja alalla työskentelyn. Omakohtaiset kokemukset vammaisuudesta ja siitä johtuvista haasteista ovat päinvastoin usein eduksi sote-alalla työskennellessä.

Voitte kirjoittaa huomionne alla olevaan tekstikenttään

Asiakas- ja potilasturvallisuus sote-alalla on tyypillisesti paljon näitä palveluita käyttävien ja usein erityisen haavoittuvassa asemassa olevien kohderyhmiemme ihmisten näkökulmasta korostetun tärkeää. Se ei kuitenkaan mitenkään vaadi sitä, että kategorisesti estettäisiin esimerkiksi autismikirjon henkilöiden opiskelu sote-ammattilaisiksi ja työskentely alalla, vaan arviointi terveydentilan ja toimintakyvyn riittämisestä sote-alan, samoin kuin muidenkin alojen, opiskeluun ja alalla työskentelyyn tulee tehdä aina yksilöllisesti ja huomioiden velvollisuus tehdä kohtuulliset mukautukset ja toteuttaa tarvittavat opiskelun tukitoimet. Esimerkiksi autismikirjon diagnoosi ei siten sellaisenaan saa estää sote-alan opiskelijaksi pääsemistä ja opintojen jatkamista, vaan opiskelun epäämisen tulee perustua aina asianmukaisesti todettuihin tosiasiallisen toimintakyvyn sellaisiin akuutteihin ongelmiin, jotka kohtuullisista mukautuksista ja tukitoimista huolimatta estävät käytännön opiskelu- ja työtehtävistä suoriutumisen.

Sosiaali- ja terveydenhuolto ovat tällä hetkellä myös vahvasti aloja, joilla nimenomaan pula osaavista ammattilaisista uhkaa vakavasti esimerkiksi asiakas- ja potilasturvallisuutta. On siis paitsi lainsäädännön, ml. ihmisoikeussääntelyn, näkökulmasta ongelmallista kategorisesti evätä esim. autisteilta pääsy mm. sote-opintoihin, niin myös käytännössä hyvin haitallista estää kategorisilla määräyksillä ketään alalle soveltuvaa ihmistä hakeutumasta opiskelemaan sitä. Näin toimimalla ei myöskään toteuteta hallituksen myös osatyökykyisiin ihmisiin liittyviä työllisyystavoitteita.

YK:n vammaissopimus (4 artiklan 3 kohta) edellyttää vammaisjärjestöjen aktiivista osallistamista kaikissa vammaisia ihmisiä koskevissa päätöksentekoprosesseissa. Tämä ei käsittääksemme toistaiseksi ole millään tavalla toteutunut tässä SORA-määräyksen päivittämissä prosesseissa, vaikka määräyksessä on keskeisesti vammaisia ihmisiä koskevia kohtia, ja sinne ollaan esimerkiksi ottamassa kokonaan uutta ennen muuta autismikirjon ihmisiin liittyvää edellytystä. Luonnoksessa näkyy, ettei sitä laadittaessa ole ollut riittävää osaamista vammaisuudesta, kuten autismita, eikä myöskään esimerkiksi YK:n vammaissopimuksen ja yhdenvertaisuuslainsäädännön asettamista vaatimuksista. Määräystä lausuntokierroksen jälkeen viimeisteltäessä tuleekin nyt tarpeiden mukaan hyödyntää vammaisjärjestöjen sekä esimerkiksi yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston osaamista, jotta varmistetaan, että määräys on myös vammaisten ihmisten oikeuksien ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta lainsäädäntömme ja ihmisoikeusveloitteidemme mukainen. Lisäksi esimerkiksi yhdenvertaisuuteen ja kohtuullisten mukautusten tekemiseen liittyviä näkökohtia tulee korostaa määräystä koskevissa koulutuksissa ja tiedottamisessa.

Salisma Tanja
Kehitysvammaisten Tukiliitto ry